

تحلیل محتوای متن کتاب علوم تجربی پایه سوم ابتدایی با تکنیک ویلیام رومی

فرشته صدقی^۱، رضا شیرازی^۲، مهدیه حیدری مفرد^۳، آسیه حیدری مفرد^۴، زهرا خواستار^۵

^۱ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد اسلامی علی آباد کتول

^۲ کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، استاد دانشگاه آزاد اسلامی علی آباد کتول

^۳ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد علی آباد کتول

^۴ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد علی آباد کتول

^۵ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد علی آباد کتول

چکیده

در پژوهش حاضر تلاش شده است که متن کتاب علوم تجربی پایه سوم را تحلیل نماید. تدوین و تألیف کتابهای درسی باید شیوه های تنظیم و سازماندهی شود. که به جای انتقال دانش به ذهن دانش آموز آنها را در جریان یادگیری فعال کند. جامعه آماری این پژوهش، کتاب علوم سوم ابتدایی در سال ۱۴۰۱ و جستجو در متن کتاب انجام شده است. و یافته های پژوهش نشان می دهد ضریب درگیری در متن این کتاب ۶۳٪ است که نشان می دهد کتاب علوم تجربی پایه سوم ابتدایی دانش آموز را درگیر یادگیری و تفکر می کند. این درصد نشان می دهد دانش آموز به طور کامل توانایی فکر کردنش افزایش می یابد.

واژه های کلیدی: علوم سوم ابتدایی، تحلیل محتوا، تکنیک ویلیام رومی

مقدمه

در جهان امروز تمامی کشورها دغدغه آن را دارند که سعی و تلاش خود را در راستای حفظ و گسترش روزافزون آن در میان آینده سازان مملکت خویش به کار گیرند. بدین جهت مسئله ای که بیش از هر زمان دیگری ارزش و جایگاه خود را نشان می دهد آموزش صحیح و به موقع مولفه های ذکر شده در بالا است که پیش بینی آن در برنامه ریزی های کلان سیستم های آموزشی جهان که ارزشمندترین آنها در چهارچوب آموزش و پرورش هر کشور می باشد صورت می گیرد. یکی از تعاریف اولیه و رایج تحلیل محتوا از برلسون است از نگاه او تحلیل محتوا یک روش پژوهش منظم برای توصیف عینی محتوای کتاب ها و متون برنامه درسی، مقایسه پیام ها و ساختار محتوایی با اهداف برنامه ی درسی است (معروفی و یوسف زاده، ۱۳۸۲). محتوای فعال یعنی سازمان دادن به محتوایی است که دانش آموزان را به یادگیری با متن، تصاویر، و سوالات کتاب می کشاند و آنها را به فعالیت و اکتشاف و تفکر ترغیب می نماید (ابراهیمی، ۱۳۷۷). ضریب درگیری شاخصی است که مبین میزان فعالیت دانش آموزان در فرآیند یادگیری از محتوای کتب درسی می باشد. این ضریب از تقسیم مقوله های غیرفعال بدست می آید (سلیمان پور) یادگیری فعال یعنی یادگیری اثربخشی است که فراگیر به طور فعال در عمل یادگیری درگیر بوده و عمل یادگیری در کنترل خود او باشد (بالدوین، ۱۹۸۸) کیفیت یادگیری علوم و سطح سواد علمی و فناورانه مردم در جامعه، یکی از شاخص های توسعه یافتگی آن جامعه به شمار می رود با توجه به اینکه امروزه نظریات جدید یادگیری بر آموزش و یادگیری فعال، تأکید فراوانی دارند، نیاز به محتوای فعال بیش تر احساس می شود.

در پژوهش های مختلف از جمله کافای و همکاران (۱۹۹۸) ليو و هسايو (۲۰۰۲)، پنوئل و منيز (۲۰۰۹)، وکلس (۱۹۹۹)، گرث و همکاران (۱۹۹۷) مشخص شد که استفاده از روش های آموزشی فعال تدریس و چگونگی ساماندهی کتاب های درسی، در پرورش مهارت های تفکر و یادگیری درس علوم تأثیر مثبت دارد (به نقل از رنج دوست، ۱۳۹۰).

روش و بلیام رومی در تحلیل کتب درسی:

و بلیام رومی یکی از صاحب نظران تعلیم و تربیت کتاب خود را بنام (تکنیک های پژوهشی در آموزش علوم) را در سال ۱۳۸۶ ارائه کرد. او معتقد است روش او یک تحلیل کمی است. که به توصیف عینی و منظم محتوای آشکار مطالب درسی و آزمایشگاهی می پردازد.

مراحل اصلی تحلیل محتوا:

تعیین هدف، نمونه گیری، رمز گذاری، مقوله بندی و طبقه بندی، ارزیابی عینی طبقه ها.

هدف از تحلیل محتوا:

می توان گفت هدف آن بررسی کتاب یا محتوای موردنظر که آیا دانش آموزان را به طور فعال با آموزش یادگیری درگیر می نماید؟ به عبارت دیگر هدف این است که بسنجیم آیا کتاب به شیوه ی فعالی ارائه و تدوین شده است یا خیر؟

تحلیل های کمی:

مهم ترین شیوه های کمی تحلیل محتوا عبارتند از:

تحلیل ارزشیابی: در این روش هدف این است که با تحلیل کمی متن، بتوان به نوع گرایش و ارزش گذاری های تولید کننده متن پی برد. فرآیند این روش عبارت است از:

الف) شمارش واحدهای محتوایی

ب) تعیین جهت بار ارزش آنها

ج) تعیین شدت بار ارزشی

روش:

این پژوهش به صورت تحلیل محتوای متن کتاب علوم پایه سوم به روش تکنیک ویلیام رومی انجام شده است. و هدف و کاربرد این روش در تحلیل محتوا آن است که در یابیم مقوله های تا چه حد می تواند یادگیرنده را نسبت به فراگیری و یادگیری متن جذب نماید و ضریب یادگیری دانش آموز تا چه حدی است؟

یافته های پژوهش:

به شرح زیر ارائه می شود:

متن کتاب علوم پایه سوم ابتدایی به صورت فعال ارائه شده است.

نکته: هر یک از متن های انتخاب در یکی از مقوله های زیر جای داده شده:

(a) جمله هایی که دانسته ها را بدون تفسیر و تعبیر بیان می کند.

(b) جمله های سوالی که بلافاصله جواب همراه دارند.

(c) جمله هایی که کتاب به صورت نتیجه گیری بیان کرده است.

(d) جمله های تعریفی

(e) جمله هایی که به نحوی از فراگیر می خواهد تا تعبیر و تفسیر انجام دهد.

(f) سوال هایی که بلافاصله جواب به همراه ندارند.

(g) جمله هایی که فعالیت از فراگیر می خواهد.

(h) پرسش و تمرین هایی که پاسخ آن نیاز به آزمایش و جستجو دارد.

(i) جملاتی که در هیچ یک از سوالات بالا نمی گنجد.

شماره صفحه	i	h	g	f	e	d	c	b	a
------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---

								۶	۹
							۱	۲	۱۶
۵			۱		۲			۱	۲۲
۴		۱			۲			۱	۲۵
۱					۱	۱	۲		۳۴
							۱		۴۱
۳		۱	۱		۱		۱	۱	۴۶
۳									۵۰
۳		۱					۱	۲	۵۳
۱				۱	۱		۱	۲	۵۴
					۳		۱	۲	۵۸
۲		۱			۴			۲	۶۸
۱		۱			۱				۷۴
۲					۲				۷۷
۱			۱						۸۰
۲		۱							۸۸
۶		۱			۱				۹۳
۲			۱		۲				۹۶
۴								۱	۱۰۰
۱							۳	۲	۱۱۲
۴۱	۰	۷	۴	۱	۲۰	۱	۱۱	۲۲	جمع کل

$$i = \frac{e + f + g + h}{a + b + c + d} = \frac{1 + 20 + 1 + 11}{41 + 0 + 7 + 4} = \frac{33}{52} = 0/63 > 04$$

درس اول: ضریب درگیری ۰ است و اصلاً مطلوب و قابل قبول نمی باشد.

درس دوم: ضریب درگیری ۰/۱ می باشد که باز هم خیلی پایین است و مطلوب نیست.

درس سوم: ضریب درگیری ۰/۳۳ می باشد که باز هم پایین است و باید فعال تر باشد.

درس چهارم: ضریب درگیری در این درس ۰/۴ می باشد که تقریباً به حد تعادل رسیده است.

درس پنجم: ضریب درگیری این درس ۰/۴ می باشد و قابل قبول و مطلوب است و دانش آموز را درگیر می کند.

درس ششم: ضریب درگیری در این درس ۰/۱ می باشد و دانش آموز را درگیر نمی کند.

درس هفتم: ضریب درگیری در این درس ۰/۴ می باشد و تقریباً نرمال است.

درس هشتم: در این درس ضریب درگیری ۰/۳ است و دانش آموز درگیری یادگیری نمی شود.
درس نهم: در این درس ضریب درگیری ۰/۴ است و فعال است.
درس دهم: در این درس ضریب درگیری ۰/۴ است و در حد مجاز می باشد.
درس یازدهم: در این درس ضریب درگیری ۰/۵ است و دانش آموز را درگیر می کند.
درس دوازدهم: ضریب درگیری ۱ هست و دانش آموز را درگیر یادگیری می کند.
درس سیزدهم: در این درس ضریب درگیری ۱ هست و قابل قبول می باشد.
درس چهاردهم: در این درس ضریب درگیری ۰/۵ است و دانش آموز درگیر یادگیری می شود.
درس پانزدهم: در این درس ضریب درگیری ۰/۱۴ می باشد که در حد مجاز می باشد.
درس شانزدهم: در این درس ضریب درگیری ۰/۶۶ می باشد که در حد وسط هست و تا حدودی دانش آموز را درگیر می کند.
درس هفدهم: در این درس ضریب درگیری ۰/۲۵ می باشد که باید کمی بیشتر شود تا فعال به حساب آید.
درس هجدهم: در این درس ضریب درگیری ۳ می باشد که نزدیک به حد مجاز ویلیام رومی می باشد.
مطابق یافته های جدول بالا در متن کتاب علوم سوم ابتدایی نشان می دهد درصد درگیری یادگیرنده بالا است.

بحث و نتیجه گیری:

محتوای آموزشی از اهمیت بالایی برخوردار است. و از این رو نقد و بررسی و تحلیل کتاب های درسی به برنامه ریزان و مولفان کمک می کند تا در هنگام تدوین تصمیمات بهتری بگیرند. (حسن مرادی، ۱۳۹۰، ص ۱۱۴-۱۱۵). از نظر ویلیام رومی ضریب درگیری فعال مناسب محتوا عددی بین ۰/۴ تا ۱/۵ هست در چنین محتوایی فراگیران به توانایی های تفکیر، مشاهده، تحلیل گری، دقت پویایی و انگیزه یادگیری دست می یابند و قدرت پژوهش و حل مسئله را کسب خواهند کرد. هم چنین اگر ضریب درگیری بیش از ۱/۵ باشد نشان می دهد که تمامی جملات، تصاویر و سوالات از فراگیر انتظار دارد به طور مرتب به تجزیه و تحلیل بپردازد و دیگر امکان ارائه اطلاعات علمی به اندازه کافی در آن وجود ندارد و فقط فراگیران را به انجام فعالیت های مختلف وادار می کند بدون اینکه اطلاعات کافی در اختیار او قرار دهد.

منابع:

۱. معروفی، یحیی، یوسف زاده، محمدرضا (۱۳۸۲) تحلیل محتوا در علوم انسانی همدان، سپهر دانش
۲. سلیمان پور، جواد، (۱۳۸۳) برنامه ریزی درسی (با تأکید بر تدوین محتوای درسی فعال و کاربرد تحلیل محتوا) تهران: انتشارات احسن
۳. ابراهیمی، علی (۱۳۷۷). برنامه ریزی درسی، راهبردهای نوین: تهران، فکر نو
۴. رنج دوست، شهرام (۱۳۹۰)، کاربرد نظریه ساخت و ساز گرایشی در تدوین کتاب های درسی علوم تجربی دوره راهنمایی از دیدگاه کارشناسان، سرگروه های آموزشی و معلمان شهر تهران، پژوهش در برنامه ریزی درسی ۳۰ (۲)
۵. حسن مرادی، نرگس (۱۳۹۰)، تحلیل محتوای کتاب درسی، چاپ دوم، تهران، انتشارات آسیژ